

**Publikacje metodyczne
„Z doświadczeń nauczyciela”**

rok szkolny 2019/2020

Spis treści

Uczeń zdolny – uczeń o specjalnych potrzebach edukacyjnych?	3
Wykorzystanie wyników egzaminów zewnętrznych do poprawy efektywności kształcenia	10
Model pracy z uczniem upośledzonym w stopniu lekkim	24
Techniki plastyczne w przedszkolu	29
Pobudzenie aktywności twórczej poprzez zabawę w teatr	42

Uczeń zdolny – uczeń o specjalnych potrzebach edukacyjnych?

Marianna Szpakowska, specjalista PCDZN

Nadszedł czas, aby poszerzyć nasze rozumienie talentów. Najważniejszym wkładem, jaki może wnieść oświata do rozwoju dziecka jest dopomożenie mu w znalezieniu dziedziny, która najbardziej odpowiada jego talentom, w której będzie kompetentnym fachowcem, w której praca będzie dawała mu zadowolenie. Zupełnie straciliśmy to z pola widzenia.

Howard Gardner

Praca z uczniem zdolnym nabiera obecnie coraz większego znaczenia w działalności nauczyciela i szkoły. Zwiększa się bowiem zapotrzebowanie na wysoko wyspecjalizowane kadry naukowe, techniczne i kierownicze.

Wiele badań wskazuje, że wysoki procent uczniów zdolnych nie wykorzystuje swoich możliwości umysłowych w nauce szkolnej. Uczniowie ci mogą nie być zidentyfikowani jako zdolni. Wymaga to bowiem rozpoznania specyficznych właściwości ich myślenia i uczenia się, skutecznych rozwiązań w indywidualizacji pracy dydaktyczno - wychowawczej, kształceniu i rozwijaniu zainteresowań, wdrażaniu do samodzielnej pracy.

O uczniach zdolnych mówimy w odniesieniu do jednostek przejawiających wysoki poziom zdolności ogólnych (inteligencji) lub posiadających jakąś zdolność specjalną w sferze działalności umysłowej.

Do wykrywania zdolności intelektualnych służą testy inteligencji, zdolności i osobowości. Najlepiej jednak poznaje się zdolności przez obserwację procesów i wyników działania jednostki. Takie możliwości mają przede wszystkim rodzice i nauczyciele. Oni w pierwsi mogą zwrócić uwagę na dzieci wyróżniające się wysokimi lub wybitnymi zdolnościami w jakimś kierunku. Utrudniają to stereotypy ucznia zdolnego. Dzieci zdolne, uczniowie zdolni wykazują znaczne różnice indywidualne.

Ważne jest rozróżnienie zdolności potencjalnych od tych, które wiążą się z osiągnięciami w nauce szkolnej.

Wnikliwa obserwacja sposobów uczenia i myślenia oraz zachowania się dzieci może stanowić bardzo dobrą podstawę do wyodrębnienia uczniów zdolnych.

Proces rozpoznawania utalentowanych dzieci w szkole jest długą i żmudną wędrówką, pełną niespodzianek i tajemnic. Najprościej zdiagnozować ucznia, którego zdolności zostały już ujawnione w przedszkolu, czy Poradni. Znacznie trudniej rozpoznawać zdolności uczniów, którzy je posiadają, a które nie ujawniły się jeszcze w sposób czytelny.

W tym przypadku praca nauczyciela wymaga zaplanowania i organizacji działań mających na celu stwarzanie takich sytuacji dydaktycznych, które mogą ujawnić szczególne zdolności uczniów. Istnieje wiele metod, które pomogą ujawnić uzdolnienia:

- obserwacja pracy ucznia na lekcjach
- obserwacja relacji uczeń – grupa
- ankieta
- pomiar dydaktyczny
- informacja zwrotna po przeprowadzonych zajęciach
- rozmowa z rodzicami
- testy osiągnięć
- testy inteligencji
- nominacje rodziców
- nominacje nauczycieli
- nominacje ekspertów
- nominacje rówieśników
- wybitne osiągnięcia (w konkursach, olimpiadach, oryginalne wytwory...)

Metody te nie zawsze są jednoznaczne i posiadają wady. Na wynik testów czy olimpiad poza zdolnościami wpływ mają czynniki zewnętrzne, chociażby stres, szczęście czy pech. W nominacjach trudno zupełnie wyeliminować subiektywizm. Wynik testów uzależniony jest od postawy ucznia, jego motywacji, chęci rozwiązania zadań. Nominacja nauczyciela ma duże znaczenie w identyfikacji zdolności, stwarza takie warunki obserwacji, których brakuje w pozostałych metodach.

Uczniowie zdolni charakteryzują się dwiema podstawowymi cechami:

1 – ponadprzeciętnymi osiągnięciami

lub

2 – potencjalnymi zdolnościami do takich osiągnięć.

Cechę pierwszą możemy stwierdzić obserwując rezultaty aktywności ucznia, cechę drugą – badając go instrumentami psychologicznymi, np. testami.

Pojęcie uczeń zdolny służy do określenia jednostek, które pod względem zdolności intelektualnych przewyższają swoich rówieśników.

Pod uwagę bierze się takie zdolności, jak:

- zdolność do efektywnego uczenia się rzeczy nowych
- wybitne, stale wyróżniające się wyniki w jakiejś aktywności
- oryginalność w myśleniu i działaniu, nasilenie dążeń poznawczych
- wysoki poziom myślenia analitycznego
- łatwość rozumienia i przyswajania treści i symboli abstrakcyjnych i stosunków symbolicznych, właściwego posługiwania się nimi w swoim działaniu
- wrażliwość na problemy i wytrwałość w ich rozwiązywaniu
- pokonywanie trudności intelektualnych i przeżywanie satysfakcji

Za ludzi zdolnych uważa się tych, którzy mają inteligencję bardzo wysoką (130, 140 i więcej). Niekiedy przyjmuje się też granicę niższą 120 i więcej. Tak wyróżnia się ludzi zdolnych, bardzo zdolnych, wybitnie zdolnych, geniuszy, talenty.

Wysoka inteligencja może zaznaczać się we wszystkich lub w wielu dziedzinach działalności, jak również tylko w pewnych, określonych, np. do matematyki i przedmiotów ścisłych, do języków, humanistyki, przedmiotów artystycznych itp.

Ponadprzeciętne zdolności uczeń może przejawiać w szkole w kilku obszarach

- uczeniu się przedmiotów szkolnych, „akademickim” (potrafi znajdować oryginalne dowody i sposoby rozwiązań problemów matematycznych)
- artystycznym
- technicznym
- sportowym
- społecznym (wykazuje talent przywódczy lub umiejętność skutecznego rozwiązywania problemów społecznych)

O efektach tej działalności współdecydują – obok zdolności - osobowość, stopień zaangażowania w działalność oraz lepsze warunki życia i aktywność jednostki.

Wyodrębnienie uczniów zdolnych nie jest w pełni możliwe tylko na podstawie testowego pomiaru inteligencji. Wynik pomiaru wskazuje jedynie potencjalne zdolności, które w połączeniu z innymi cechami identyfikują jednostki wybitnie zdolne.

Reforma systemu oświaty, nowe programy - nowa koncepcja kształcenia ogólnego, być może przyczyni się do pełnego rozwoju zainteresowań i zdolności uczniów, do kształcenia twórczego myślenia, wytrwałości i pracowitości.

Obowiązkiem szkoły i nauczycieli jest takie zorganizowanie pracy z tymi uczniami, by mogli we właściwy sposób rozwijać swoje zainteresowania i zdolności.

Tradycyjne metody nauczania nie sprzyjają indywidualizacji w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Uczeń zdolny pracuje w szybszym tempie, jest bardziej dociekliwy, często przeszkadza, jest rzadko wyróżniany i nagradzany, a niekiedy nawet karany za nietypowe przejawy swojej aktywności.

Rozwój i kształcenie dzieci zdolnych wymaga działań różnorodnych, nieschematycznych, dostosowanych do indywidualnych predyspozycji ucznia. Indywidualny program lub tok nauki jest jedną z najszybszych dróg przygotowania ucznia szczególnie uzdolnionego do uczestnictwa w konkursach i olimpiadach przedmiotowych. Uczeń uzdolniony to ten, który szybciej opanowuje dany poziom umiejętności, uzyskuje szczególnie dobre wyniki w jakiejś działalności. Jest to także uczeń, który posiada umiejętności twórcze (np. daje oryginalne rozwiązania).

Rozpoznanie takich uczniów i rozwijanie ich zdolności jest obowiązkiem nauczycieli i szkoły. Ucznia uzdolnionego w przedmiotach ścisłych charakteryzuje szczególna umiejętność postrzegania, przyswajania, przetwarzania i przechowywania wiedzy.

Charakterystyczne cechy tych uczniów to:

- umiejętność dostrzegania problemów i zależności matematyczno-fizycznych oraz elastycznego,
- niestereotypowego myślenia rozwiązywanie problemów drogą stawiania hipotez i sprawdzania ich, jak również dostrzegania swojej niewiedzy wysoko rozwinięta pamięć logiczna oraz mechaniczna, a więc możliwość przechowywania związków i zależności
- zdolność szybkiego przejścia z rozumowania konkretno-obrazowego do myślenia abstrakcyjnego

- tendencja do poszukiwań prostych, jasnych rozwiązań-czasami błyskotliwych i zaskakujących krytyczne spojrzenie na rozumowanie własne i cudze
- dobrze rozwinięta wyobraźnia i łatwość koncentrowania uwagi przez dłuższy czas

Zdolności specjalne (kierunkowe) występują również w różnym stopniu. Osoby wyróżniające się wysokim poziomem zdolności specjalnych (jednej lub więcej) uważa się za uzdolnione.

Charakterystyczne cechy tych uczniów to: wysoki poziom zdolności ogólnych = inteligencji (IQ 120 i więcej)

- Wysoki poziom zdolności specjalnych = uzdolnień
- Wysokie osiągnięcia lub możliwości takich osiągnięć w nauce bądź innych dziedzinach działalności
- Osiągnięcia oryginalne i twórcze lub możliwości takich osiągnięć

Każda z tych cech wyróżnia uczniów zdolnych, ale nie muszą oni mieć ich wszystkich. Uczniów uzdolnionych charakteryzują też inne cechy, które pozostają w określonych związkach ze zdolnościami i warunkują zarówno ujawnienie się i rozwój zdolności, jak i osiągnięć.

Są to:

- Wielostronne i silne zainteresowania
- Silna motywacja do zajmowania się wybranymi dziedzinami działalności
- Określona postawa wobec szkoły, nauczycieli, treści kształcenia (duży krytycyzm wobec treści lub metod kształcenia)
- Właściwości temperamentu sprzyjające uczeniu się tzw. szybki styl uczenia się, duża siła procesów nerwowych i ruchliwości tych procesów (czyli skłonności introwertyczne)
- Cechy osobowości, głównie cechy charakterologiczne, ale też ematywne (stosunkowo łatwo znoszą niepewność i konflikty), są wytrwali w swych dążeniach, samodzielni, mają poczucie własnej wartości, przejawiają skłonności do dominacji, niekiedy są agresywni, wyróżniają się też zwiększona wrażliwością, dużym poczuciem sprawiedliwości społecznej

Niektóre z tych cech powodują, że uczniowie zdolni nie zawsze dobrze funkcjonują w grupach rówieśniczych. Zdarza się, że są oni wyobcowani, odizolowani od grupy kolegów – nie znajdują wśród nich partnerów o podobnym poziomie intelektualnym. Często popadają w konflikty z otoczeniem, bywają agresywni i nerwowi, wyróżniają się skłonnością do rywalizacji w grupie, brak im zrównowżenia emocjonalnego, równie często bywają skryci i osamotnieni.

Nauczyciel pracujący z takimi uczniami powinien rozumieć ich poszukiwawczy i twórczy niepokój, a także bezkompromisowość. Musi być otwarty na ucznia. Posiadać duży autorytet. Wspierać, wskazywać źródła wiedzy, służyć pomocą, niczego nie narzucać. Często obserwuje się chętnie przebywanie tych uczniów z dorosłymi. Stan ten sprawia, że wielu uczniów zdolnych niezbyt dobrze się czuje w szkołach, w których nie indywidualizuje się kształcenia, panuje zbyt autokratyczny styl nauczania. Uczeń zdolny, to ten, który szybciej opanowuje dany poziom umiejętności, uzyskuje szczególnie dobre wyniki w jakiejś działalności, posiada umiejętności twórcze, ale też może mieć problemy lub sprawiać problemy.

Zdolności niektórych dzieci są maskowane, celowo lub na skutek trudności emocjonalnych. Uczniowie zdolni są często nadpobudliwi.

Formy nadpobudliwości typowe dla zdolnych dzieci:

- intelektualna,
- wyobraźniowa,
- emocjonalna,
- zmysłowo-sensoryczna,
- psychomotoryczna

Inne cechy:

- egocentryzm, koncentracja na sobie;
- zarozumiałość, okazywanie lekceważenia rówieśnikom i nauczycielom;
- trudności z przystosowaniem do funkcjonowania w grupie;
- przyswajanie wiedzy encyklopedycznej, trudności w wiązaniu posiadanych wiadomości z umiejętnościami;
- w późniejszym wieku często lenistwo.

Dzieci i młodzież szczególnie uzdolniona to grupa o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Cztery główne dziedziny specjalnych potrzeb edukacyjnych:

- Komunikacja i kontakty międzyludzkie,
- Procesy myślowe i przyswajanie informacji. Zachowanie, emocje i rozwój społeczny,
- Rozwój zmysłów i/lub rozwój fizyczny.
- Specjalne potrzeby uczniów szczególnie uzdolnionych powinny być w porę rozpoznane i uwzględniane w toku kształcenia oraz wychowania przez wszystkie placówki edukacyjne.

Niezbędne jest również wsparcie psychologiczno – pedagogiczne. Specjalne potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży wynikają ze zróżnicowanego indywidualnie sposobu nabywania wiedzy i umiejętności w procesie uczenia się, określonego zróżnicowanym ich funkcjonowaniem poznawczo-percepcyjnym.

Specjalne potrzeby edukacyjne odnoszą się zarówno do dzieci i młodzieży mającej trudności w uczeniu się, jak i uczniów zdolnych. Rozpoznanie specjalnych potrzeb edukacyjnych pozwala na właściwy dobór metod, środków i oddziaływań dydaktyczno- wychowawczych prowadzący do zaspokojenia potrzeb, a tym samym stworzenia optymalnych warunków rozwoju intelektualnego i osobowościowego.

Specjalne potrzeby mogą dotyczyć:

- rozwiązań organizacyjnych,
- rozwiązań programowych,
- rozwiązań metodycznych.

Bibliografia:

1. Ciechanowski J., Chmielewska B., Czyż E., Kołodziej Z., Prawo do edukacji dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, HFPC, Warszawa 2010.
2. Cieślikowska J., Czy w polskim systemie oświaty potrzebni są pedagodzy zdolności, [w:] Zdolni w szkole, czyli o zagrożeniach i możliwościach rozwojowych uczniów zdolnych, red. W. Limont, J. Cieślikowska, D. Jastrzębska, ORE, Warszawa 2012.
3. Cieślikowska J., Limont W., Obraz ucznia zdolnego w potocznych koncepcjach nauczycieli, [w:] Osobowościowe i środowiskowe uwarunkowania rozwoju ucznia

zdolnego, t. 2, red. W. Limont, J. Cieślikowska, J. Deresz, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2010.

4. Limont W., Uczeń zdolny. Jak go rozpoznać i jak z nim pracować, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2010.
5. Nalaskowski A., Społeczne uwarunkowania twórczego rozwoju jednostki, WSiP, Warszawa 1998.
6. Nęcka E., Inteligencja: geneza – struktura – funkcje, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2003.
7. Szmidt K., Twórczość i pomoc w tworzeniu w perspektywie pedagogiki społecznej, Wydawnictwo Uniwersytet Łódzki, Łódź 2001.
8. Tammet D., Urodziłem się pewnego błękitnego dnia. Pamiętnik nadzwyczajnego umysłu z zespołem Aspergera, Wydawnictwo Świat Książki, Warszawa 2010.
9. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/health/2988647.stm> [dostęp: 10.02.2015].

Wykorzystanie wyników egzaminów zewnętrznych do poprawy efektywności kształcenia

Barbara Okleja, Marianna Szpakowska, PCDZN.

WSTĘP

Współczesna szkoła ma przygotować uczniów do funkcjonowania w przyszłym świecie. Dokąd zmierzamy w edukacji progu XXI wieku nowa podstawa programowa określa, co uczeń o przeciętnych uzdolnieniach ma umieć po zakończeniu każdego etapu kształcenia. Formułuje treści nauczania w języku efektów kształcenia. Taki opis jest zbieżny z ideą europejskich ram kwalifikacji.

Kształcenie ogólne w szkole podstawowej tworzy fundament wykształcenia. Szkoła łagodnie wprowadza uczniów w świat wiedzy, dbając o ich harmonijny rozwój intelektualny, etyczny, emocjonalny, społeczny i fizyczny. Cele kształcenia sformułowane są w języku wymagań ogólnych, a treści nauczania oraz oczekiwane umiejętności uczniów sformułowane są w języku wymagań szczegółowych

Innowacyjny charakter podstawy programowej polega na tym, że kładzie nacisk na praktyczne umiejętności. Obliguje też do rozwijania uzdolnień i wyrównywania szans edukacyjnych.

Nowa podstawa programowa zakłada ciągłość i spójność programową. W celu właściwej jej realizacji i osiągnięcia zaplanowanych celów, nauczyciele zobowiązani są do znajomości Podstawy programowej wcześniejszego i następnego etapu kształcenia.

Nowoczesna edukacja wspomaga rozwój ucznia, bierze pod uwagę jego potrzeby, możliwości i aspiracje.

Jednym z głównych założeń reformy edukacji było zapewnienie nauczycielom autonomii w wyborze realizowanych programów nauczania. W trosce o jakość edukacji ustawodawca określił ramy tej swobody, ogłaszając podstawy programowe i przeprowadzając egzaminy zewnętrzne. Wyniki egzaminów dają informację o efektywności kształcenia.

Nieodłączną czynnością związaną z realizacją podstawy programowej jest stała, ciągła, wnikliwa obserwacja, czyli monitorowanie sposobów jej realizacji.

Nowa podstawa przywiązuje też bardzo dużą wagę do wychowania, a w szczególności do kształtowania właściwych postaw uczniów. Zawiera również *Zalecane warunki i sposób realizacji*, których należy przestrzegać planując jej realizację. Projektowanie i wdrażanie koncepcji programowej szkoły wymaga pracy zespołowej nauczycieli. To obowiązek wynikający z podstawy programowej. Podkreśla to również wymaganie wobec szkół określone w nadzorze pedagogicznym.

Podstawa programowa określa, czego mamy uczyć, jaki przyświeca nam *cel*, ale także mówi, w jaki sposób i w jakich warunkach powinna odbywać się realizacja podstawy programowej.

Dokąd zmierzamy, co przekazać (*Cel*) określa Nowa Podstawa Programowa.

Jak to zrobić (zaplanować, zrealizować)? Sposób realizacji określa nauczyciel.

Nowa podstawa programowa wskazuje obraz absolwenta opisany wymaganiami, nie wskazuje drogi dochodzenia do efektu. Tę drogę wyznacza nauczyciel podejmując decyzje i organizując zgodnie z nimi proces dydaktyczny.

Drogę dochodzenia do określonych poziomów wykształcenia, opis wkładu w ten proces ma znaleźć szkoła i pracujący w niej nauczyciele. Opisane w podstawie programowej rezultaty, jakie powinny być uzyskane na zakończenie procesu uczenia się na danym etapie kształcenia

mają być pomocne w znalezieniu właściwej drogi do efektywnego kształcenia każdego ucznia.

Podstawa programowa określa zapis „*metry*”, do której mamy obowiązek doprowadzić uczniów. *Efekty wyznaczają metę. Drogę do mety wyznacza nauczyciel*. To od niego zależy, w jaki sposób poprowadzi uczniów.

Oznacza to również, że *ponosi odpowiedzialność*.

Na „*Starcie*” - podstawa programowa, do biegu do „*metry*” przygotowują wszyscy nauczyciele. Wszyscy też odpowiadają, jak wyszło – wyniki - efektywność kształcenia.

POMIAR I OCENIANIE OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH UCZNIÓW

Procesowi kształcenia towarzyszy proces pomiaru i oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów.

Reforma systemu oświaty wprowadziła dwa sposoby oceniania: wewnętrzne ocenianie i zewnętrzny system oceniania.

DLACZEGO WARTO ANALIZOWAĆ OSIĄGNIĘCIA EDUKACYJNE/ EGZAMINACYJNE UCZNIÓW?

Wyniki edukacyjne i egzaminacyjne zawierają informację o funkcjonowaniu wielu obszarów pracy szkoły:

- stopniu spełnienia celów kształcenia – czyli pośrednio o realizacji podstawy programowej,
- kształceniu umiejętności podstawowych i złożonych, pojęć...,
- motywowaniu uczniów do nauki,
- wymaganiach nauczycielskich,
- kompetencjach dydaktycznych nauczycieli, np. sztuce precyzyjnego,
- formułowania celów lekcji, planowania...,
- spójności programu nauczania i wychowania ....,
- trafności organizacyjnej...,

zatem stanowią one istotne czynniki wpływające na poziom wyników.

OCENIANIE WEWNĄTRZSZKOLNE A SYSTEM EGZAMINÓW ZEWNĘTRZNYCH (SEZ)

OCENIANIE OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH UCZNIÓW

W założeniach reformy systemu edukacji nadrzędnym celem pracy edukacyjnej jest wszechstronny rozwój ucznia, wspomagany przez integralnie pojmowane nauczanie, kształcenie umiejętności i wychowanie.

Tradycyjne ocenianie postrzegane jest jako represyjne, polegające raczej na stwierdzaniu, że uczeń czegoś nie umie i sprawdzaniu czysto formalnych wymagań, stwierdzeniu braków, a nie osiągnięć.

Brak ujednoczonych kryteriów oceny prowadził do wielu nieporozumień i zakłócał relacje między nauczycielami, uczniami i rodzicami. Niespójność ta uniemożliwiała porównywalność wyników kształcenia w skali mikro (nauczyciele, szkoły) i makro (na terenie całego kraju), a tym samym miarodajną ocenę osiągnięć w naszym systemie edukacji. W konsekwencji brak było wiarygodnego układu odniesienia, który pozwalałby na weryfikowanie prób wprowadzania bardziej efektywnych sposobów wspomagania rozwoju uczniów i podnoszenia jakości pracy szkół.

Reforma programowo-organizacyjna obejmuje również wprowadzenie nowego spójnego i bardziej zobiektywizowanego systemu oceniania.

Ustawa o systemie oświaty (tekst ujednoczony z późniejszymi zmianami) oraz rozporządzenia MEN ustalają owe zasady oceniania wewnątrzszkolnego oraz ustanawiają system oceniania zewnętrznego.

Jak oceniać uczniów i jakich błędów w ocenie unikać?

Metody kontrolowania i oceniania uczniów są związane z systemem nauczania i z ustrojem szkolnym. Nauczyciel zbiera obserwacje dotyczące uczniów w całym procesie nauczania. Obserwacje te są raczej doraźne. Spostrzeżenia nauczyciela mogą, ale nie muszą dotyczyć, rozwoju umysłowego i zdolności ucznia, jego postępów, pilności, uwagi, zainteresowania, zamiłowania, wkładu pracy, trudności w nauce, warunków pracy ucznia, zachowania, niejednokrotnie też charakteru, osobowości ucznia oraz zdobytej wiedzy i umiejętności.

Te obserwacje wiąże nauczyciel z wynikami mniej lub więcej systematycznej kontroli – w formie klasówek czy odpytywań. Zadanie kontrolne układu najczęściej sam nauczyciel. Podobnie sprawa przedstawia się ze sposobami korekty i kryteriami oceny, ustala je nauczyciel. Oceny okresowe i roczne są pewną wypadkową spostrzeżeń i ocen szczegółowych. W klasyfikacji rocznej i na egzaminach końcowych obok tych składników niejednokrotnie uwzględnia się zamiary i przyszłe losy absolwenta (idzie do pracy, szkoły średniej lub wyższej).

W metodzie tradycyjnej przedmiotem oceny są głównie, a czasem jedynie, wiadomości uczniów, umiejętności - na drugim planie.

J. Brzdąk i J. Miazgowicz przedstawiają dekalog oceniania, który może pomóc nauczycielowi w tym bardzo trudnym procesie:

Dekalog oceniania:

- Ocenianie powinno brać pod uwagę specyfikę uczenia się i wspierać je.
- W ocenianiu należy uwzględnić różnice pomiędzy poszczególnymi uczniami. Ocenianie powinno zachęcać ich do zaprezentowania swej kreatywności i oryginalności.
- Cel oceniania należy jasno sprecyzować.
- Ocenianie powinno być trafne. Wybrana metoda powinna sprawdzać dokładnie to, co podlega ocenie.
- Ocenianie powinno być rzetelne.
- Wszystkie formy oceniania muszą zapewniać uczniowi otrzymanie informacji zwrotnej na temat wyników jego uczenia się oraz stymulować rozwój ucznia, wskazując mu kierunek poprawy.
- Ocenianie powinno skłaniać zarówno ucznia, jak i nauczyciela do refleksji na temat ich dotychczasowej pracy.
- Ocenianie jest integralną częścią planu nauczania.
- Ocenianie wymaga rozsądnego wyważenia.
- Kryteria oceniania powinny być zrozumiałe, jasne i znane.
- Ocenianie jest takim środkiem, który sięga do najgłębszych emocjonalnych warstw psychiki, zaburza je i "buduje".

Dobre ocenianie to takie, które:

- Daje uczniowi i rodzicowi informacje o tym, co dziecko umie.
- Uwzględnia możliwości ucznia.
- Bierze pod uwagę wysiłek, jaki uczeń wkłada w wykonanie jakiegoś zadania.
- Nie klasyfikuje uczniów.
- Mobilizuje do dalszej pracy.
- Nie pełni funkcji kary lub nagrody.
- Nie krytykuje osoby.
- Uwzględnia postęp, jaki dokonał się w uczniu.

OCENIANIE ZEWNĘTRZNE

System oświaty, jeżeli ma sprawnie funkcjonować i być zdolny do rozwoju, musi zawierać w sobie stale działające procedury ewaluacyjne. Ewaluacja ta jest rozumiana jako badanie jakości w celu korygowania działań oraz rozwiązań strukturalnych i programowych w systemie edukacji.

Aby sprawnie funkcjonować, system oceniania zewnętrznego potrzebuje rzetelnego przepływu informacji na temat wyników kształcenia.

Proces ewaluacji, który jest zarazem procesem komunikacji, wymaga otwartości i gotowości wszystkich stron do dialogu. Angażując różne osoby, grupy oraz instytucje, ewaluacja może przyczynić się do stworzenia - w ramach systemu oceniania zewnętrznego - obiegu informacji, sieci połączeń między wszystkimi zainteresowanymi poprawą osiągnięć uczniów na wszystkich etapach kształcenia.

Same procedury ewaluacji procesu kształcenia powinny podlegać ewaluacji, gdyż prawidłowe i efektywne funkcjonowanie systemu oceniania może zapewnić jedynie zaplanowana w jego ramach ewaluacja procedur oceniania, która polega na systematycznym badaniu jakości tych działań.

Ewaluacja ma charakter praktyczny i zawsze jest odpowiedzią na zapotrzebowanie wyrażone przez określonego odbiorcę. Praktyczny charakter ewaluacji wymaga, aby proces ten uwzględniał następujące standardy:

- przydatność - ewaluacja nie ma sensu, jeśli nie będzie użyteczna,
- wykonalność – ewaluację należy przeprowadzać tylko wtedy, gdy jest to możliwe ze względów merytorycznych, organizacyjnych oraz ekonomicznych,
- etyczność- ewaluacji powinno się dokonywać wówczas, gdy można sądzić, że zostanie przeprowadzona uczciwie,
- rzetelność – ewaluację należy przeprowadzić w oparciu o procedury i narzędzia gwarantujące odpowiedni stopień miarodajnych wyników.

Efektem ewaluacji powinien być czytelny opis sytuacji przeznaczony dla konkretnych odbiorców, co pozwoli na pogłębioną analizę prowadzonych działań, a tym samym zwiększy szansę ulepszenia ich w przyszłości.

Ewaluacja nie ma charakteru restrykcyjnego, kontrolnego i nadzorczego; jej funkcją jest wspomaganie procesu zmian o charakterze rozwojowym.

Ocenianie zewnętrzne powinno zapewnić lepszą kontrolę jakości edukacji, ułatwić diagnozowanie osiągnięć i braków edukacyjnych uczniów, umożliwić bardziej zobiektywizowaną ocenę oddziaływań dydaktycznych i wychowawczych nauczycieli i obranej przez poszczególne szkoły drogi kształcenia. Analiza osiągnięć uczniów da informację zwrotną o jakości programów stosowanych w szkole.

Rola nauczycieli w ocenianiu zewnętrznym

Nauczyciel jest i będzie najważniejszą osobą w ocenianiu ucznia. Stały kontakt z wychowankiem i systematyczność codziennej obserwacji daje nauczycielowi najbardziej miarodajną podstawę do oceniania pracy i postępów ucznia.

Także w procesie oceniania zewnętrznego egzaminatorami są nauczyciele powołani na czas egzaminów i sprawdzianów przez okręgowe komisje egzaminacyjne.

Dwie dopełniające się perspektywy w spojrzeniu na ucznia: wewnętrzna i zewnętrzna winny wpłynąć na poszerzenie i zobiektywizowanie informacji, które wynikają z dwóch niezależnych źródeł, wzajemnie się uzupełniać i doskonalić. Być komplementarne.

Sprawdzanie osiągnięć uczniów

Sprawdzając osiągnięcia uczniów upewniamy się, czy uczniowie uzyskali oczekiwane osiągnięcia, to jest czy opanowali przewidziane czynności.

Jakość sprawdzania osiągnięć uczniów zależy od tego, jak dokładnie potrafiliśmy sformułować uzasadnione oczekiwania co do tych osiągnięć.

Dlaczego musimy się upewnić, że uczniowie uzyskali określone osiągnięcia?

Uczeń potrzebuje informacji o wyniku uczenia się. Aczkolwiek jego własna aktywność jest w sprawdzaniu najcenniejsza i niezastąpiona, takiej informacji nie jest w stanie sam zdobyć, bo nie ogarnia przedmiotu kształcenia jako całości i nie panuje nad nim metodycznie. Gdy sprawdzanie osiągnięć potraktujemy przede wszystkim jako źródło informacji dla ucznia i wzmocnienie jego motywacji, przyjmujemy postawę *humanistyczną*.

Nauczyciel potrzebuje stałego dopływu informacji o wynikach swoich działań, by skutecznie kierować przebiegiem uczenia się danego przedmiotu przez uczniów. Nie ma innego sposobu ustalenia, czy uczniowie opanowali określone czynności, niż sprawdzenie, czy w odpowiednich warunkach umieją te czynności wykonać. Nauczyciel o *technologicznym* systemie kształcenia traktuje sprawdzanie osiągnięć uczniów jako podstawę warsztatu pracy.

Spółeczeństwo potrzebuje wykształconych kadr pracowniczych o dokładnie sprawdzonych kwalifikacjach.

Jakie osiągnięcia sprawdzamy?

Czynności są opanowywane przez uczniów *poznawczo i emocjonalnie*, ale to nie znaczy, że te dwa aspekty osiągnięć uczniów powinny być sprawdzane równolegle.

Istnieją powody głębsze niż metodyczne, by oszczędzić uczniom sprawdzania ich osiągnięć emocjonalnych: zainteresowań, zamiłowań, gustów, wartości, przeżyć, motywacji, postaw. Dziedzinę emocjonalną i dziedzinę światopoglądową celów kształcenia powinniśmy traktować jako *sferę osobistą*, zastrzeżoną do własnych analiz każdego ucznia. Wkraczanie w te dziedziny dokonuje w nich wielkich spustoszeń i często zamienia prawdziwe uczucia w gołosłowne deklaracje uczuć. Nie powinniśmy stawiać ucznia w sytuacji wyboru: „albo powiem prawdę, albo uzyskam punkty”. Obok własnej cenzury wewnętrznej i kontroli ze strony zespołu klasowego byłaby to trzecia linia barykad, najgroźniejsza dla rozwoju emocjonalnego.

Planowe i systematyczne sprawdzanie osiągnięć oraz wyrażanie wyniku sprawdzania w punktach i stopniach szkolnych ograniczamy do dwóch dziedzin – *praktycznej i poznawczej*, a w pozostałych dziedzinach musimy zadowolić się tym, co *sam uczeń* zechce nam – ewentualnie swojej klasie – ujawnić.

SEZ dostarcza informacji o:

- poziomie osiągnięć uczniów,
- efektywności nauczania.

Dlaczego należy analizować wyniki egzaminów zewnętrznych?

Ponieważ są:

- oceną zewnętrzną określonych wymaganiami egzaminacyjnymi osiągnięć edukacyjnych uczniów,
- jednym ze wskaźników efektywności nauczania,
- celem i środkiem pracy nauczyciela i szkoły.

Tak rozumiany wynik egzaminu zewnętrznego powinien pełnić ważne funkcje:

- informacyjną – informuje o określonych wymaganiami egzaminacyjnymi osiągnięciach uczniów i szkoły,
- diagnostyczną – stanowi jeden ze wskaźników efektywności kształcenia,

- prognostyczną – dostarcza wiedzy umożliwiającej prognozowanie i planowanie osiągnięć uczniów i szkoły,
- wartościującą – stanowi podstawę do wyrażania opinii i ocen o osiągnięciach uczniów, pracy nauczycieli i procesie kształcenia w szkole,
- motywującą – może być czynnikiem wyzwalającym większe zaangażowanie w pracę,
- korekcyjną – wnioski z analizy i interpretacji wyników sprawdzianu/egzaminów zewnętrznych winny być podstawą do modyfikowania i korygowania procesu kształcenia.

Wyniki dostarczają wielu istotnych danych nie tylko dla konkretnej szkoły i ucznia, ale

- także dla całego systemu oświaty, gdyż ich analiza pozwala odpowiedzieć na pytanie, w jakiej mierze szkoły wywiązują się ze zobowiązań wobec państwa, jak bardzo skuteczny jest ich proces dydaktyczny,
- dla organów prowadzących szkoły, gdyż jego spełnianie dostarcza informacji wyjściowych niezbędnych do kreowania strategii oświatowych,

Czynniki te pomagają budować tak istotny dla egzaminów zewnętrznych prestiż społeczny.

Wynik egzaminu stanowi szansę rozwoju uczniów, nauczycieli i szkoły. Jak tę szansę wykorzystać?

- Zaangażować w proces analizy i interpretacji zespoły nauczycielskie.
- Zainspirować ich do refleksji nad efektami nauczania – uczenia się.
- Spowodować zwiększenie odpowiedzialności za wyniki.
- Włączyć analizę wyników egzaminów zewnętrznych do samooceny pracy szkoły służącej jej rozwojowi.
- Dokonywać analizy uwarunkowań kontekstowych uzyskiwanych wyników, co przyczynia się do lepszego poznania ucznia i jego środowiska oraz powoduje większe zainteresowanie uczniami mającymi trudności.

Analiza i interpretacja wyników egzaminów zewnętrznych:

- Jak analizować wyniki egzaminów zewnętrznych?

Zespoły nauczycielskie corocznie dokonują analizy uzyskanych wyników.

Jej rezultatem są wnioski dotyczące efektów kształcenia, przyczyn sukcesów i porażek uczniów oraz konkretne propozycje zmian w szkolnym systemie kształcenia.

Stanowią one źródło zmian w doskonaleniu pracy szkoły i poszczególnych nauczycieli, w szczególności w zakresie:

- organizacji procesu kształcenia, w tym na przykład: przydziału godzin do dyspozycji dyrektora i oferty zajęć wspierających proces nauczania – uczenia się;
- jakości procesu nauczania, w tym na przykład: wyboru celów nauczania, doboru programów, treści, metod, form i środków nauczania;
- wewnętrznego systemu oceniania;
- jakości procesu uczenia się, w tym na przykład: świadomości celów uczenia się, motywacji i zaangażowania uczniów, współpracy z rodzicami w obszarze osiągania celów kształcenia;
- organizacji wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli;
- wyposażenia szkoły;
- jakości zarządzania, w tym na przykład: ewaluacji programów, oceny pracy nauczycieli, obserwacji lekcji.

Analizuje się najczęściej:

- średnie wyniki punktowe porównywane z publikowanymi w raportach OKE wynikami kraju, okręgu, województwa, powiatu, miasta czy gminy;
- współczynniki łatwości arkusza oraz poszczególnych standardów dla szkoły i klas oraz porównywanie ich z wynikami szerszej populacji;
- współczynniki łatwości kolejnych zadań i porównywanie ich z danymi szerszej populacji;
- wyniki szkoły i uczniów w skali staninowej.

Rzadkością bywają pogłębione analizy statystyczne, interpretacja wyników. Wnioskowanie o skuteczności kształcenia przysparza nauczycielom trudności.

Zdarza się, że szkoły i nauczyciele nie potrafią wykorzystać wyników egzaminów.

Przyczyny trudności i dylematy szkolnej analizy wyników egzaminów zewnętrznych:

- brak kompetencji w zakresie oceniania, pomiaru dydaktycznego, tworzenia narzędzi diagnostycznych, planowania pracy czy komunikowania wyników;
- koncentracja na obronie, gdy niski wynik staje się zagrożeniem, a nie szansą rozwoju;
- brak umiejętności wartościowania uzyskanych wyników;
- brak umiejętności integrowania podmiotów szkoły wokół wspólnych priorytetowych celów i zadań;
- nieefektywna współpraca zespołów nauczycielskich;
- jednostronność i wybiórczość prowadzonych analiz – często bywa niestety tak, że w informacji o wyniku egzaminów zewnętrznych każdy widzi to, co chce zobaczyć; niektóre

samorządy zachwycają się, że ich szkoły są w czołówce województwa, ale już niewielu dostrzega, że województwo zajmuje przedostatnie lub ostatnie miejsce w kraju; porównywanie się więc w grupie najsłabszych i stwierdzenie, że jest się zwycięzcą, zaciera ostrość spojrzenia na braki; trzeba jasno powiedzieć – wynik poniżej 28 punktów ze sprawdzianu i poniżej 35 punktów z każdej części egzaminu gimnazjalnego nie jest zadowalający;

Założenia szkolnej analizy wyników egzaminów zewnętrznych:

Jak analizować wyniki egzaminów zewnętrznych, aby prowadzone analizy spełniły swoją rolę?

Można przyjąć następujące założenia:

- analizując wyniki, wnioskujemy o skuteczności kształcenia oraz wartościujemy i interpretujemy osiągnięcia uczniów;
- istotny jest tu optymalny poziom szczegółowości analizy oraz jej wieloaspektowość;
- sam surowy wynik nie może być podstawą do wnioskowania o skuteczności szkolnego systemu kształcenia;
- konieczna jest analiza pogłębiona, w której nie dominuje opis ilościowy; bardziej wartościowa jest bowiem analiza jakościowa, czyli interpretacja treści wyników, stanowiąca odpowiedź na pytanie, jakie umiejętności opanowali uczniowie, jeśli uzyskali konkretny wynik na egzaminie;
- istotne jest także podawanie wyników w skali staninowej, co umożliwi odpowiedź na pytanie, jak moja szkoła wypadła na tle pozostałych szkół w Polsce;
- skala staninowa ułatwia też porównywanie wyników na przestrzeni kilku lat, co pozwala dostrzec dominujące tendencje rozwojowe i opracować trafne programy doskonalące czy naprawcze;
- zasadne jest też porównywanie swoich wyników w kolejnych sesjach egzaminacyjnych, co świadczy o lepszym lub gorszym wykorzystaniu istniejących możliwości;
- analiza wyników uczniów danej szkoły z najniższych staninów oraz porównanie ich z wynikami grupy z najwyższych staninów pozwoli w miarę obiektywnie ustalić silne i słabe strony pracy szkoły oraz przyczyny warunkujące wyniki najniższe i najwyższe;
- przyjęcie edukacyjnej wartości dodanej jako miary rozwoju osiągnięć uczniów i postępu w edukacji oraz trafnego wskaźnika jakości pracy ucznia i szkoły, obliczonego dla każdej

szkoły, który wskaże, w jakim stopniu proces kształcenia wpłynął na przyrost osiągnięć jej uczniów;

– wartościując wyniki, można odnieść je do wyników szerszej populacji, ale z uwzględnieniem wybranych czynników kontekstowych, takich jak: wielkość szkoły, liczebność klas, kwalifikacje nauczycieli, liczba zajęć dodatkowych czy dostępność źródeł informacji;

– interpretując wyniki, należy wziąć pod uwagę uwarunkowania kontekstowe, w jakich przebiegało kształcenie uczniów.

Cele szkolnych analiz, interpretacji oraz wykorzystania wyników egzaminów zewnętrznych.

- Jakimi celami szczegółowymi i operacyjnymi kierują się dyrektorzy szkół i zespoły nauczycieli analizujący wyniki egzaminów zewnętrznych?

- W jaki sposób, jakimi metodami, z użyciem jakich wskaźników przekonać się, czy i jak skutecznie cele te zostały osiągnięte?

Podstawowym pytaniem jest pytanie o cel wykonywanych analiz.

Czy wyniki egzaminów zewnętrznych analizujemy tylko w celu eksploracji zgromadzonych danych?

Czy celem analizy wyników egzaminów zewnętrznych jest diagnoza stanu?

Czy celem analizy wyników egzaminów zewnętrznych jest identyfikacja obszarów do zmiany?

Czy celem jest ocena skuteczności podejmowanych działań?

Takie myślenie wpisuje analizę wyników w pełny cykl ewaluacyjny, służący doskonaleniu pracy szkoły: identyfikacja kluczowych dla danej szkoły problemów – działania naprawcze – kontrola efektów.

Jak zidentyfikować problem?

Czy niskie EWD jest objawem, czy problemem?

Przy analizowaniu wyników – znajdujemy pewne niepokojące elementy (np. niskie EWD, nieoczekiwaną zmianę wartości EWD między latami, wyjątkowe różnicowanie klas, duża różnice w efektywności w zakresie przedmiotów humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych) i planujemy dodatkowe badania (analizy), które pozwolą nam ustalić, co jest

przyczyną danego stanu rzeczy. Takie planowanie opiera się na zadawaniu kolejnych pytań i znajdowaniu dowodów, które mają nas przybliżyć do odpowiedzi na pytania: *Dlaczego tak jest? Jakie czynniki są odpowiedzialne za taki stan rzeczy?*

Próbując zidentyfikować problem (*obszar do zmiany*) warto połączyć ze sobą dane z różnych analiz oraz uwzględnić dodatkowe źródła informacji o szkole: np. o środowisku, w którym pracuje, czy o zmianach organizacyjnych, które zaszły w szkole.

Metody analizy wyników egzaminów zewnętrznych:

- Badanie ilościowe – dane mają postać liczb
- Badanie jakościowe – dane mają postać tekstu)

Elementy analizy wyników egzaminów zewnętrznych:

- Analiza ilościowa.
- Analiza jakościowa.
- EWD (dla gimnazjum).
- Analiza kontekstowa.

Analizując i interpretując wynik egzaminu u zewnętrznego szkoła powinna szukać odpowiedzi na pytania:

- Jakie wyniki egzaminu osiągnęliśmy?
- Jak radzili sobie z zadaniami uczniowie? (które zadania okazały się łatwe, a które trudne dla uczniów?) Jakie są mocne strony procesu nauczania – uczenia się w szkole (naszej), a jakie słabe?
- Co złożyło się na uzyskany przez szkołę wynik?
- Jakie są uwarunkowania sukcesów, a jakie przyczyny niepowodzeń uczniów i szkoły?
- Jakie są zależności pomiędzy szkolnymi ocenami uczniów, a wynikami egzaminów zewnętrznych?
- Co sprzyja, a co przeszkadza wprowadzaniu zmian podnoszących jakość procesu nauczania?

Weryfikatorem efektywności i sprawności pracy dydaktycznej szkoły jest ocenianie zewnętrzne, czyli system egzaminów zewnętrznych.

Wyniki uzyskiwane przez uczniów podczas egzaminów zewnętrznych stanowią podstawę do oceny efektywności pracy nauczycieli i całej szkoły.

By w pełni wykorzystać informacje o wynikach egzaminu zewnętrznego, na podstawie ich analiz trzeba ustalić, które szkolne działania dydaktyczne oraz w jaki sposób wpłynęły na

osiągnięcia uczniów. Logika metodologiczna nakazuje dokonanie analizy ogólnego wyniku szkoły w porównaniu do wyników uzyskanych przez uczniów za pojedyncze zadania oraz czynności. Spojrzenie ogólne daje nam możliwość dostrzeżenia pewnych prawidłowości – przyjrzenie się szczegółom może wskazać konkretne problemy oraz sugerować sposoby ich rozwiązania. W analizie wyników obie perspektywy są niezwykle istotne i wzajemnie się uzupełniają.

Najwięcej informacji o pracy uczniów i szkoły możemy zdobyć, przyglądając się wynikom poszczególnych uczniów za kolejne zadania lub czynności. Wtedy widać wyraźnie, które elementy w pracy dydaktycznej szkoły są zadowalające, a które należałoby poprawić.

Podstawowe parametry statystyczne i kolejność działań

Każdy z nauczycieli, który przystępuje do analizy danych zawierających wyniki egzaminacyjne powinien dokładnie zapoznać się z podstawowymi wskaźnikami statystycznymi: wynik średni, wynik minimalny, wynik maksymalny, mediana, wariancja, odchylenie standardowe, miary tendencji centralnej, modalna (inaczej dominanta), miara rozrzutu oraz przedział wyników typowych.

Bibliografia:

1. Herczyński J. red., Przygotowanie informacji o stanie realizacji zadań oświatowych.
2. Propozycje dla jednostek samorządu terytorialnego, Warszawa 2011.
3. Peter, J. i Rappe, A. Opinie nauczycieli i egzaminatorów o systemie egzaminów zewnętrznych. B. Niemierko i M.K. Szmigel (red.), Teraźniejszość i przyszłość oceniania, Grupa Tomami, Kraków 2010.
4. Pfeiffer A., Raport zbiorczy z badania uczestniczącego w szkołach podstawowych. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015.
5. Rappe A., Opinie nauczycieli i dyrektorów o systemie egzaminów zewnętrznych na podstawie badań prowadzonych przez zespół EWD. [w:] B. Niemierko i M.K. Szmigel (red.), Polska edukacja w świetle diagnoz prowadzonych z różnych perspektyw badawczych, Grupa Tomami, Kraków 2013.
6. Stożek E. , EWD wśród samorządowców. [w:] red. B. Niemierko, M.K. Szmigel, Badania międzynarodowe i wzory zagraniczne w diagnostyce edukacyjnej. Materiały XV Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej, Kielce 2009.

7. Stożek E. , Wykorzystanie trzyletnich wskaźników egzaminacyjnych do zarządzania lokalną oświatą [w:] Jakość oświaty jako efekt zarządzania strategicznego. Materiały szkoleniowe dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, Warszawa 2011.
8. Szmigel K., Wykorzystanie edukacyjnej wartości dodanej w lokalnej polityce oświatowej [w:] red. B. Niemierko, M.K. Szmigel, Uczenie się i egzamin w oczach nauczyciela. Materiały XIV Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej, Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej, Opole 2008.

Model pracy z uczniem upośledzonym w stopniu lekkim

Magdalena Piechota, Dyrektor Poradni Psychologiczno –Pedagogicznej w Dęblinie

Najczęściej występujące zaburzenia u dzieci upośledzonych w stopniu lekkim, mające znaczenie dla ich osiągnięć szkolnych:

- Liczne i nasilone wady wymowy.
- Zaburzenia orientacji przestrzennej.
- Niski poziom sprawności grafomotorycznej.
- Słaba koncentracja uwagi.
- Wolniejsze tempo pracy.
- Zaburzenia rozumienia znaczenia wypowiedzi.
- Zaburzenia analizy i syntezy (wzrokowej, słuchowej, wzrokowo- słuchowej).
- Trudności w rozpoznawaniu liter, oraz czytaniu.
- Trudności w rozumieniu przeczytanego tekstu.
- Istotnie zaburzony poziom rozumienia wszelkich reguł, zasad, definicji.
- Ograniczenia procesów pamięciowych.
- Utrudnione tworzenie pojęcia liczby.
- Brak zrozumienia treści poleceń , ćwiczeń, trudności w samodzielnym wykonaniu.
- Trudności w orientowaniu się w stosunkach czasowych przestrzennych.
- Kłopoty w powiązaniu nowych informacji z poprzednio zapamiętanymi.
- Słaby poziom stosowania umiejętności w praktyce.

- Mała samodzielność w wykonywaniu zadań.
- Często występująca nadpobudliwość psychoruchowa lub zahamowanie.
- Brak krytycyzmu, trudności w antycypacji zachowań.
- Impulsywność, podatność na negatywne wpływy otoczenia.
- Niski poziom motywacji.
- Mała wrażliwość na potrzeby innych.
- Częste przejawy agresji.

Ważne informacje dla nauczyciela

- Spostrzeganie dzieci z upośledzeniem jest wybiórcze, węższe zakresowo, niedokładne.
- Uwaga jest krótkotrwała i mało podzielna, łatwo ulega rozproszeniu.
- Dobra jest pamięć mechaniczna.
- Pamięć logiczna jest w dużym stopniu zaburzona (dlatego odtwarzanie informacji odbywa się według zapamiętanej kolejności, mają trudności z odpytywaniem wrywkowym, często nie rozumieją tego czego wyuczyły się na pamięć, dzieci potrzebują większej liczby powtórzeń, aby utrwalić zapamiętane informacje).
- Mają trudności w samodzielnym tworzeniu dłuższych wypowiedzi ustnych i pisemnych (twórcze stosowanie mowy).
- Częściej niż inne dzieci używają sloganów i wulgaryzmów (z uwagi na częste zaniedbanie środowiskowe).
- Mają zaburzone myślenie abstrakcyjne, słowno- pojęciowe.
- Funkcjonują bezpiecznie na poziomie myślenia konkretami i obrazami.
- Nie potrafią tworzyć pojęć, wnioskować czy przewidywać (słabe myślenie przyczynowo- skutkowe).
- W pracy dydaktycznej należy zadbać przede wszystkim o bezpieczeństwo psychiczne i wielokrotnie wracać do określonej tematyki i zasad które dzieci powinny przestrzegać.
- Prace dzieci oceniać na podstawie wysiłku włożonego w ich wykonanie.
- Zapewnić dzieciom stałość norm, zasad, ułożenia przedmiotów w określonych miejscach, stałego porządku lekcji, w razie zmian uprzedzać.

Jak rozwijać sprawności językowe?

- Kształtować złożone struktury gramatyczne.
- Doskonalić budowę dłuższych wypowiedzi językowych powiązanych w logiczną całość.
- Przenosić znane i wyuczone formy wypowiedzi do sytuacji życia codziennego.
- Pomagać w ćwiczeniach, których celem jest wyjaśnianie i opis.
- Pracować nad spójnością wypowiedzi i rozwojem ich słownika.
- Kształtować umiejętność argumentowania, prowadzenia rozmowy.
- Stosować w nauczaniu mapy myślowe, inscenizację, zastępniki wizualne, schematy, porównania.
- Dzielić treści na małe kroki oraz podejmować dodatkowe działania wizualizujące treści.
- W zakresie technik zapamiętywania stosować gry i zabawy dydaktyczne.
- Wykorzystywać zainteresowania i hobby dziecka.
- Rozwijać umiejętności wyrażania emocji.
- Doskonalić wykorzystanie podstawowych komunikatów dotyczących życia w społeczeństwie.
- Układać karty pracy, które pozwolą wyrażać własnych myśli w krótkiej formie konkretno – obrazowej.

Identyfikacja trudności edukacyjnych ucznia z upośledzeniem lekkim

- Uczeń z upośledzeniem w stopniu lekkim uzyskuje orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego na mocy decyzji Zespołu orzekającego działającego w publicznej poradni psychologiczno – pedagogicznej.
- W orzeczeniu Zespół przedstawia diagnozę, zalecenia i uzasadnienie.
- W diagnozie zawarte są informacje o możliwościach i potencjale rozwojowym dziecka.
- Orzeczenie określa poziom rozwoju intelektualnego.

- Poziom rozwoju poszczególnych funkcji poznawczych (pamięć uwaga, zapamiętywanie, przetwarzanie informacji, myślenie kojarzeniowe, ujmowanie relacji między pojęciami, zdolność definiowania pojęć, orientacja przestrzenna, koordynacja wzrokowo- ruchowa, zasób wiedzy ogólnej).
- Cechy funkcjonowania społecznego ucznia (cechy osobowościowe, preferowane formy kontaktu społecznego, reakcje na sytuacje trudne itp.).
- Orzeczenie zawiera też elementy diagnozy edukacyjnej (umiejętność czytania, pisanie, liczenia).
- W razie potrzeby dołączona jest diagnoza logopedyczna.

Wyznaczniki procesu edukacyjnego

- Uczniowie z upośledzeniem lekkim realizują tę samą podstawę programową co ich sprawni rówieśnicy.
- Nauczyciele mają obowiązek dostosować wymagania edukacyjne (niezbędne do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych (semestralnych) ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych, wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania) do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia rozwojowe uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom.
- Stosowane przez nauczyciela metody, formy, i środki dydaktyczne muszą być adekwatne do indywidualnych potrzeb i możliwości psychofizycznych uczniów.
-

Bibliografia:

1. Błęszyński J. J., Analiza różnicująca wybranych zespołów zaburzeń autystycznych: zarys rewalidacji, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2010.
2. Grochmal-Bach B., Wychowanie i terapia w rewalidacji dzieci i młodzieży: Impuls, Kraków 2001.
3. Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., Dziecięca matematyka: książka dla rodziców i nauczycieli dzieci z wadą słuchu, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1999.

4. Handford O., Karolak W., Bajka w twórczym rozwoju i arteterapii, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź 2007.
5. Klaczak M., Majewicza P., red., Diagnostyka i rewalidacja indywidualna dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi , Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2006.
6. Kordzińska-Grabowska A., Arteterapia: wykorzystanie technik plastycznych w pracy z uczniem przejawiającym zaburzone zachowania, Wydawnictwo VerlagDashöfer, Warszawa 2012.
7. Łomża J., Knapikl., ABC mówienia, czytania i pisania: umiem mówić, czytać i pisać: zeszyt do rewalidacji dla dzieci z wadą słuchu oraz problemami w nauce mówienia, czytania i pisania, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2014.
8. Naprawa R., Tanajewska A., Mach C., Indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny : zakres dostosowania wymagań edukacyjnych dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2013.
9. Olechnowicz H., KrawczykF., Dynamika rozwoju chłopca z autyzmem: sześć etapów terapii, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2012.
10. PileckiejW., RutkowskiegoM., (red.), Dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w drodze ku dorosłości: psychopedagogiczne podstawy edukacji, rewalidacji i terapii trudności w uczeniu się, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2009.
11. Rudowski T., Arteterapia: inspiracje i wartości, Eneteia, Wydawnictwo Psychologii i Kultury, Warszawa 2014.
12. Tanajewska A., Naprawa R., Diagnostyka rozwoju ucznia z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym: indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2014.
13. Wójcik M., AntoszewskiejB., Edukacja i rehabilitacja dzieci z niepełnosprawnością, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2015.
14. Zabłocki K. J., Upośledzenie umysłowe: wybrane zagadnienia edukacji i terapii , Novum, Płock 2003.
15. Zalewski M., Wspomaganie rozwoju dziecka w środowisku rodzinnym: program rewalidacji indywidualnej, Wydawnictwo Edukacyjne "Akapit", Toruń 2011.

Techniki plastyczne w przedszkolu

Elżbieta Piątkowska, doradca metodyczny PCDZN

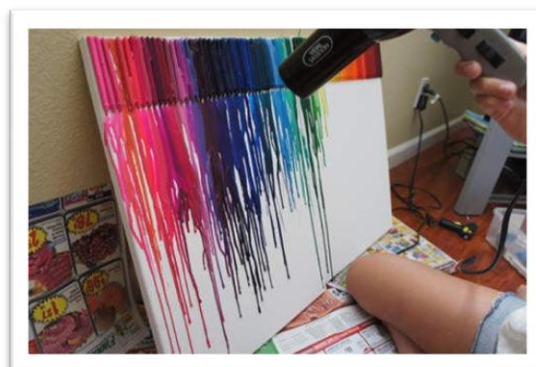
Roztopione kredki świecowe

W większości domów gdzie dzieci tam i kredki świecowe. W dzieciństwie uwielbiałam je ale jak były nowe, bo szybko się łamały i już trudniej się nimi malowało.

Jakiś czas temu znalazłam przepis na ich cudowne wykorzystanie ;) możemy zrobić z nich nie tylko śliczne obrazki ale także nowe wielokolorowe kredki, a wszystko poprzez proces ogrzewania. Przepis jest bardzo prosty w wykonaniu.

Pierwszy pomysłem jest przymocowanie kredek (działa przy użyciu silikonu bądź mocnej taśmy dwustronnej) do podobrazia bądź tworzywa które ma służyć jako obraz i podgrzewanie kredek strumieniem z suszarki. Kredki topiąc się utworzą fantazyjne wzory.

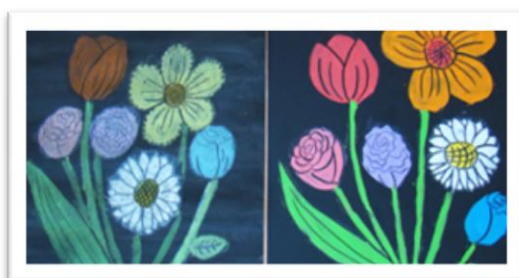

Roztopiona świeca

Na kartce układamy obrazek z ostrużyn z kredek świecowych. Kompozycja może być dowolna. Następnie przykrywamy go folią aluminiową i podgrzewamy przy pomocy suszarki. Po wystygnięciu delikatnie zdejmujemy folię. Obrazek jest gotowy do powieszenia na ścianie.

Wydrapywanie w plastelinie i pastelach olejnych

Kartkę malujemy na czarno. Rysujemy obrazek kredką świecową lub rozsmarowujemy plastelinę. Patyczek przygotowujemy w taki sposób, żeby uzyskać szeroką końcówkę. W czasie wydrapywania spod plasteliny lub kredki wyłania się czarna kartka. Daje nam to możliwość dodania większej ilości szczegółów. W razie pomyłki możemy z powrotem

wypełnić element plasteliną lub kredką i poprawić. Praca jest łatwa w wykonaniu, a daje dużo satysfakcji.

Mozaika z papieru

Na kartce szkicujemy wybrany przez nas wzór. Wyklejamy zaczynając od konturów, a następnie wypełniamy wnętrze. Kwadraty przyklejamy w odstępach około 1-2mm od siebie. Staramy się wypełnić całą wolną przestrzeń kartki. Może się zdarzyć, że nie da się w danym miejscu przykleić całego kwadratu, a przestrzeń jest zbyt duża, aby zostawić ją pustą – w takim wypadku przycinamy kwadrat nożyczkami do odpowiednich rozmiarów i przyklejamy.

Wycinanka w tekturze falistej

Z pudła wycinamy kawałek kartonu o wymiarach wybranych dla naszego obrazka. Linie (fale) na kartonie powinny przebiegać poziomo. Zaznaczamy na nim marginesy po 1,5 cm z każdej strony, a wewnątrz nich rysujemy obrazek. Tu musimy zwrócić uwagę na te elementy, które mają być przedstawione na obrazku. Każdy kontur, który będziemy wypełniać kolorem to dwie linie – zewnętrzna i wewnętrzna.

Rysowanie mokrą kredą

Moczmy kredę w wodzie, tak długo by dobrze nasiąkła wodą. Na czarnej (lub innej, ale ciemnej) kartce rysujemy obrazek wykorzystując wszystkie dostępne kolory kredy. Staramy się robić to w miarę szybko, żeby kreda, którą rysujemy była cały czas mokra. Jeżeli wyschnie

to ponownie moczymy ją w wodzie. Pokrywamy jak największą powierzchnię kartki. Po zakończeniu rysowania odkładamy obrazek do wyschnięcia. Kolory staną się jaśniejsze.

Malowanie po plastelinie

Na kartce rozprowadzamy plastelinę, tak aby zakryć całą białą powierzchnię. Kolor plasteliny nie ma znaczenia. Z plasteliny formujemy cienkie wałki i przyczepiamy je do przygotowanej wcześniej kartki układając wzór np. choinki. Całą pracę malujemy farbami. Nie rozcieńczamy farb, bo będą spływać z plasteliny. Jeżeli już musimy rozcieńczyć farbę to tylko wodą z mydłem.

Mozaika z plasteliny

Na kartce szkicujemy ołówkiem kontury drzewa. Z plasteliny robimy cienki wałek a następnie za pomocą nożyczek tnemy go na małe kawałki (ok. 5-7 mm). Tak przygotowaną plasteliną wypełniamy cały obrazek zostawiając między kolejnymi kawałkami niewielką przerwę. Nie przyciskamy plasteliny zbyt mocno – powinna tylko trzymać się kartki. Przycinamy koszulkę na dokumenty.

Haft krzyżkowy

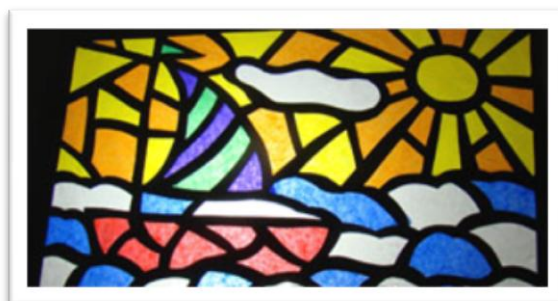
Na kanwie zaznaczamy po 3 pionowe i poziome linie co 10 kratek. Będą służyły do równego nanoszenia wzoru na kanwę. Kanwę umieszczamy w tamborku – nakładamy ją na węższy okrąg i przykrywamy szerszym. Musimy dobrze naciągnąć materiał. Wybieramy jeden kolor muliny np. jasny zielony. Nawlekamy mulinę na igłę, która powinna być tępa (nie powinna kłuć) – można zwykłą igłę stępić papierem ściernym lub pilniczkiem.

Malowanie gąbką

Z taśmy wycinamy takie elementy, które po przyklejeniu na kartkę utworzą obraz i przyklejamy je do kartki. Rozcieńczamy farby wodą. Moczymy lekko gąbkę w farbie, a następnie przykładając ją do kartki zostawiamy barwne plamy. Gdy wszystkie elementy pokryjemy już farbą w wybrany przez nas sposób, możemy powoli odklejać taśmę.

Witraż

Na czarną kartkę наносим szablon witrażu i nożykiem wycinamy kolejne otwory. Do otworów przykładamy bibułę, odrysowujemy ich kształt ołówkiem i wycinamy około 5 mm więcej niż wskazują linie. Nakładamy klej na odpowiednie krawędzie i przyklejamy wycięty fragment. Powtarzamy czynność do momentu kiedy wszystkie otwory będą zaklejone.

Stemple

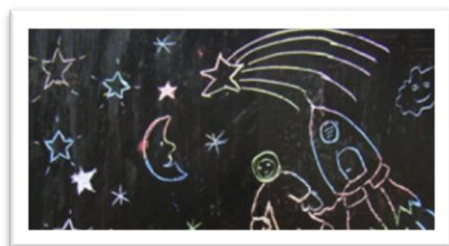
Odcinamy z rolki kilka „plastrów” o szerokości około 2 cm. Formujemy z nich kształt np. liścia, płatka kwiatu, serca, skrzydeł motyla, itp. Na podkładce rozmazujemy farbę plakatową i tworzymy z niej plamę. Musi ona być większa od odbijanego elementu. Zamaczamy element w farbie i odbijamy go na kartce.

Malowanie świecą

Białą kredką woskową lub świecą rysujemy kontury wszystkich elementów obrazka. Mocno rozwodnioną farbą pokrywamy po kawałku całą kartkę. Farba spływa z kredki woskowej ujawniając cały obrazek. Można wysuszyć obrazek ręcznikiem papierowym przykładając go do kartki (nie pocierać).

Wydrapywanka

Całą powierzchnię kartki pokrywamy kolorowymi kredkami woskowymi. Trzeba to zrobić dokładnie, żeby nie zostawić żadnych pustych miejsc, oraz żeby warstwa kredek była dość gruba. Pocieramy mydłem całą powierzchnię kredki. Teraz наносimy tusz. Rozprowadzamy go za pomocą pędzla tak aby zakryć kredkę.

Malowanie pianą

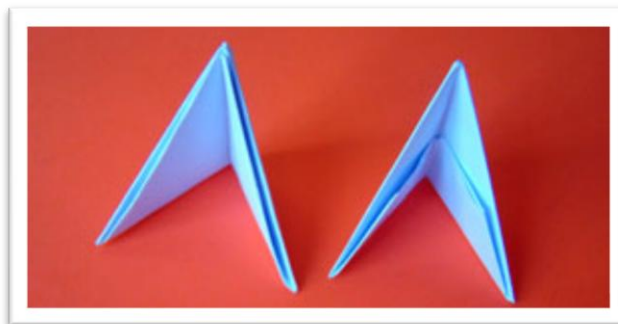
Farby umieszczamy w pojemniczkach. Dodajemy wodę i płyn do naczyń. Mieszamy pędzlem i za pomocą słomki robimy bańki. Kolorową pianę przenosimy na kartkę za pomocą łyżeczki. Staramy się nie dotykać kartki łyżeczką. Piana pozostawi ślad na kartce w postaci połączonych ze sobą ciemniejszych okręgów z jaśniejszymi środkami.

Malowanie na cukrze

Malujemy obrazek rzadkim klejem rozprowadzając go pędzlem. Posypujemy kartkę cukrem – najwięcej tam gdzie znajduje się klej. Resztę cukru zsypujemy z kartki. Rozpuszczamy farbę wodą i moczymy w niej pędzel. Lekko dotykamy cukru pędzlem, tak aby nasiąkł farbą. Zostawiamy do wyschnięcia. Cukier trochę się rozpuści i utworzy twardą warstwę.

Origami modułowe

Do złożenia jednego modułu potrzebujemy kartkę o wymiarach 4 cm x 5,5 cm lub proporcjonalnie większą. Kartkę składamy na pół równoległe do dłuższej krawędzi. Ponownie składamy na pół tym razem równoległe do krótszej krawędzi. Skrzydła składamy pod kątem 45° w dół w taki sposób, żeby górna krawędź znajdowała się przy zgięciu.

Jak zrobić masę solną?

Trzy przepisy na masę solną z wykorzystaniem następujących składników: sól, mąka pszenna, mąka ziemniaczana, klej Wikol, olej oraz woda.

Przepis na masę solną wersja I

- 1 szklanka mąki pszennej
- 1 szklanka soli
- około ½ szklanki wody

Masa z mąki, soli i wody jest podstawową wersją masy solnej. Proporcje składników zależą od jakości mąki. Czasem trzeba jej dać trochę więcej a czasem dolać więcej wody. Po wyrobieniu nie klei się do rąk. Jest bardzo łatwa w modelowaniu i zachowuje kształt. Łączenie elementów polega na zwilżeniu miejsca połączenia wodą, jednak nie we wszystkich wypadkach się to sprawdza. Po wyschnięciu (wypieczeniu) jest bardzo trwała. Nie pęka podczas wysychania, a po wyschnięciu nie rozmaka np. w czasie malowania, nawet jeżeli nie jest wypieczona.

Łatwa w modelowaniu, nie klei się do rąk. Po wyschnięciu (wypieczeniu) bardzo trwała. Nie pęka podczas wysychania. Nie sprawdza się przy łączeniu większych elementów.

Przepis na masę solną wersja II

- 1 szklanka mąki pszennej
- 1 szklanka soli
- około ½ szklanki wody

Masa z dodatkiem mąki ziemniaczanej jest bardziej kleista. Łatwo się ją modeluje, a łączenia elementów są bardzo trwałe i nie wymagają wcześniejszego zwilżania wodą. Może się zdarzyć, że masa będzie zbyt miękka, ale wystarczy wtedy dodać więcej mąki pszennej. Wykonane figurki należy upiec (zostawiona do wyschnięcia może zmienić swój kształt). Nie rozmaka i nie kruszy się podczas malowania.

Bardzo łatwa w modelowaniu, trochę klei się do rąk. Trwała. Grubsze figurki należy upiec. Nie pęka podczas wysychania.

Przepis na masę solną wersja III

- 1 szklanka mąki pszennej
- 1 szklanka soli
- 1 płaska łyżka kleju Wikol
- 1 łyżka oleju
- około ½ szklanki wody

Masa z dodatkiem kleju Wikol i oleju jest według mnie najlepszą wersją. Nie klei się do rąk, ale łączone elementy mocno trzymają się ze sobą. Nie wymaga pieczenia i dość szybko wysycha. Nadaje się zarówno do malowania, jak i do naklejania na nią różnych elementów, np. decoupage. Można również odciskać w niej różne przedmioty, nadając jej różnorodną fakturę.

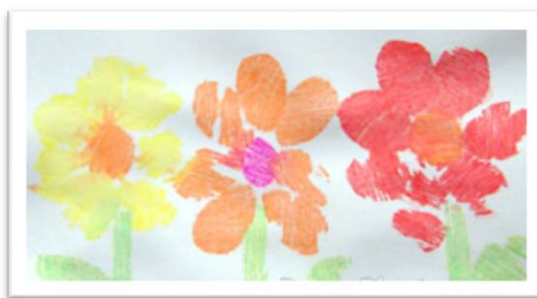
Bardzo łatwa w modelowaniu, dobra przy łączeniu elementów. Bardzo trwała. Szybko schnie bez pieczenia.

Wiklina papierowa

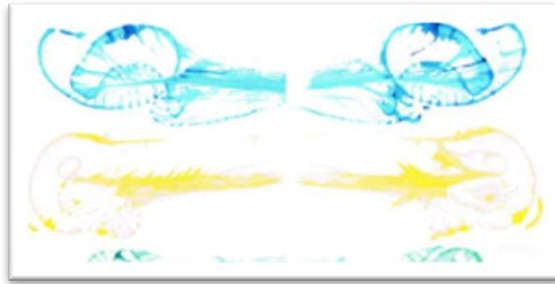
Gazetę tnijemy na paski o szerokości 6-7 cm. Do jednego z rogów paska przykładamy patyczek w taki sposób, żeby znajdował się pod niewielkim kątem do dłuższej krawędzi. Zawijamy róg za patyczek i kręcąc nim zwijamy rurkę. Kiedy rurka jest już prawie zwinięta, pozostały róg smarujemy klejem i zwijamy do końca.

Odbijanie bibuły

Z bibuły wycinamy elementy obrazka (słońce i promyki, chmurki, płatki śródkki, łodygi i listki kwiatu). Układamy wycięte elementy na kartce, aby utworzyły obrazek. Moczymy pędzel w wodzie i za jego pomocą namaczamy każdy element obrazka uważając, żeby się nie przesunął. Namaczanie zaczynamy od jasnych kolorów, a kończymy na ciemnych.

Malowanie nitką

Nakładamy farbę do małego pojemnika i dolewamy niewielką ilość wody. Zanurzamy sznurek i kładziemy do na kartce papieru w taki sposób, aby koniec sznurka wystawał poza kartkę. Przykrywamy kartkę drugą białą kartką a następnie mocno dociskamy i wyciągamy sznurki po kolei.

Mokre w mokrym

Kartkę moczymy obficie wodą np. za pomocą kawałka waty. Rozwodnioną farbą malujemy obrazek. Farba rozlewa się dość mocno po papierze dając efekt rozmycia.

Bociany z papierowych talerzy

Nasi skrzydlaci zwiastuni wiosny już przylecieli z dalekich krajów. A do Was leci pomysł na bociany z wykorzystaniem papierowych talerzyków i jednorazowych łyżeczek. Kompletną instrukcję znajdziecie na blogu dzieciakiwdomu.pl

Bociany z płatków kosmetycznych

Rodzinę bocianów pokazałam Wam równo trzy lata temu! Mimo to, nadal chętnie zagłądacie do tego wpisu. Jeśli ktoś nie widział to zapraszam na bocianie [DIY tutaj](#).

Niegotowana ciastolina

PRZEPIS NA CIASTOLINĘ:

Pojemniki i łyżki do odmierzenia, 1 szklanka zimnej wody, 1 szklanka soli, 2 łyżki oleju, 3 szklanki mąki, 2 łyżki mączki kukurydzianej, farba w proszku albo barwniki spożywcze, miska i łyżka, deska do krojenia albo stolnica. W misce mieszamy ze sobą wodę, sól, olej i tyle farby bądź barwnika, by uzyskać pożądany kolor ciasta. Można również pozostawić je białe. Stopniowo dodajemy do mieszaniny mączki kukurydzianej i mąki, aż ciasto osiągnie konsystencję ciasta chlebowego. Wykładamy je na stolnicę lub deskę do krojenia i wyrabiamy. Używamy do tworzenia modeli tak jak z dowolnego rodzaju ciastoliny bądź gliny.

Wytwory z masy papierowej

8-10 arkuszy różnych gazet, klej do tapet, naczynie do rozrabiania kleju. Gazetę drzemy na drobne kawałki. Rozrabiamy klej w płaskim naczyniu, w którym będziemy mogli wygodnie mieszać masę palcami. Masa papierowa musi schnąć 2 dni. Z masy papierowej możemy wykonać np. miseczkę.

Rzeźby mydlane

2 szklanki płatków mydlanych, 2 łyżki wody, barwniki spożywcze, miska. Umieszczamy płatki mydlane w misce. Stopniowo dodajemy wodę, albo wodę z barwnikiem i wyrabiamy płatki rękami aż do uzyskania kuli mydlanej. Jeżeli trzeba dodajemy więcej wody. Z tak

powstałej masy mydlanej formujemy różne kształty. Sprzątanie jest bardzo łatwe, należy tylko umieścić w pobliżu ciepłą wodę i ręcznik, ręce są już namydlane. Do masy mydlanej możemy dodawać naturalne materiały: płatki owsiane albo wysuszone i pokruszone płatki kwiatów. Możemy rzeźbić w mydle za pomocą łyżeczki, wykałaczki albo innych narzędzi.

Modelowanie z folii aluminiowej

Zgniatając palcami kawałek folii aluminiowej, uformuj motyla lub rybę. Możesz nożyczkami skorygować kształt ogona czy pyszczka.. Jeszcze raz owiń przygotowaną formę folią aluminiową, a następnie oklej przezroczystą taśmą klejącą nakładając ją na krzyż. Pracę pomaluj foliopisami, zaczynając od kolorów jasnych, dorób zawieszki. Prace można powiesić na gałązce. Surowce: folia aluminiowa, foliopisy, taśma klejąca, nożyczki.

Konstrukcja z drutu i folii aluminiowej

Kropkowanie

Puentylizm lub pointylizm (z fr. pointiller – kropkować, punktować) – neoimpresjonistyczna technika kształtowania formy obrazu, polegająca na budowaniu kompozycji obrazu poprzez zapełnianie gęsto rozmieszczonymi, różnobarwnymi punktami i kreskami kładzionymi na płótno czubkiem pędzla.

Dowolne narzędzia, którymi można kolorować, np. kredki świecowe, flamastry, farbki i pędzelki, kreda, farby olejne czy kredki ołówkowe, papier. Za pomocą stawiania na

papierze kropek tworzymy dowolną techniką cały obrazek. Zmieniamy kolor jeśli chcemy. Łączymy ze sobą różne techniki, np. część obrazka wykonujemy przy użyciu kredek, a tło za pomocą farbek (dzieci próbują patrzeć na jakieś zdjęcie z gazety przez szkło powiększające). Zobaczą, że to kropki tworzą cały obrazek.

Rysowanie węglem

Rysowanie na papierze chropowatym pozwala otrzymywać rozmaite efekty rysunkowo-fakturowe. Linearny charakter rysunku dziecko uzyskuje przez mocniejsze naciskanie pałeczki węgla. Plamy osiąga za pomocą zagęszczania kresek. Rysowanie węglem można utrwalić utrwalaczem. Zapoznajemy z tą techniką w drugiej fazie wieku przedszkolnego.

Kolaż gazetowy

Materiały: kolorowa makulatura, kartki z bloku, nożyczki, klej, kredki.

Dzieci wybierają ciekawe ilustracje, które mogą stanowić fragmenty kolażu. Kolaż można tworzyć dowolnie lub na określony temat. Brakujące elementy można dorysować kredkami tak, aby kolaż stanowił całość.

Pobudzenie aktywności twórczej poprzez zabawę w teatr

Beata Jaworska, doradca metodyczny PCDZN

Jednym z ważnych czynników rozwojowych dziecka jest jego aktywność własna. Określenie „aktywność twórcza” nawiązuje do rozumienia twórczości przede wszystkim w sensie własnym, w którym pokazuje się też rodzaje działań motywowanych wewnętrznie. Te działania z punktu widzenia jednostki prowadzą do odkrycia czegoś nowego dla niej samej, choć na tle dorobku społecznego, mogą być tylko rodzajem ponownego odkrycia.

Aby można było mówić o twórczej aktywności dziecka, powinny być spełnione następujące warunki:

- Wystąpienie wewnętrznej motywacji do działania, przejawiającej się tym, że dziecko będzie podejmowało działanie na skutek zaciekawienia treścią propozycji nauczyciela, powodowane ochotą do wykonywania określonego rodzaju aktywności, a nie pod wpływem nacisków zewnętrznych (polecenia, zakazu, lęku przed karą czy obietnicą otrzymania nagrody).
- Wystąpienie u dziecka zachowań świadczących jego osobistym stosunku do wykonywanych czynności, takich jak: radości zadowolenie, towarzyszące działaniom, również upór, wytrwałość w działaniu, dążenie do pokonywania pojawiających się trudności i przeszkód.
- Pojawienie się u dziecka poczucia, że ono samo odkrywa coś nowego, że poznaje to, czego dotąd nie znało lub nie rozumiało, uczy się wykonywać czynności, których dotychczas robić nie umiało, tworzy coś, czego dotąd nie było w jego zasobie doświadczeń czy świecie wyobrażeń.

Kształtowanie tych warunków twórczej aktywności dziecka sprzyjają w dużym stopniu zabawy w teatr. Podkreślić należy, że ta dziedzina wychowawcza dostarcza dzieciom radości stanowiącej naturalną potrzebę, wynikającą z dynamiki młodego organizmu, chęci poznania świata, ogólnej aktywności.

PRZYKŁADY ZABAW I ĆWICZEŃ WYKORZYSTYWANYCH PODCZAS ZAJĘĆ TEATRALNYCH

Zabawy i ćwiczenia teatralne powinny aktywizować wyobraźnię i emocje oraz powinny być połączone z umiejętnością koncentracji i wyciszenia grupy. Trzeba pamiętać

o skompletowaniu przeróżnych, interesujących nagrań, dzięki, którym muzyka sprowokuje emocje dzieci, oswobodzi wyobraźnię, wyzwalaając ekspresję słowną i ruchową. Wiele ćwiczeń należy przeprowadzić w zupełnej ciszy, by uzyskać maksymalną koncentrację. Oto moje propozycje zabaw i ćwiczeń teatralnych:

1.ZABAWY I ĆWICZENIA ORTOFONICZNE:

Ryba- szerokie zamykanie i otwieranie ust.

Pies łapiący muchy – kłapięcia szeroko otwartymi ustami.

Ka – szyfry – do dowolnie wybranych zdań dodaje się przed każdą sylabą w wyrazie sylabę "Ka". Szminka – przesuwanie wysuniętym językiem wokół otwartych ust od strony wewnętrznej.

Parskanie – Wypuszczanie powietrza przy zamkniętych ustach.

Gaworzenie – wymawianie sylab z każdorazowym przedłużaniem samogłosek.

Gong – wymawianie wyrazów z "ą" na końcu z przedłużeniem jej nosowego wybrzmiewania.

Piórko – dzieci stoją w kole i podają sobie z ręki do ręki piórko poprzez dmuchanie.

2.ZABAWY KONSOLIDUJĄCE ZESPÓŁ:

Sałatka owocowa- uczestnicy siadają na rozstawionych dookoła krzesłach. Każdy z nich jest przydzielony do pewnej grupy owoców. Na początku gry grupy siedzą obok siebie. Jedna osoba, stojąca pośrodku, nie ma krzesła. Wymienia ona wybraną grupę owoców, mającą za zadanie zmianę swojego miejsca. Jeśli osoba stojąca w środku powie: "sałatka owocowa", wszystkie osoby muszą zmienić swoje miejsce. Osoba w środku stara się zająć jedno z nich.

Trzymaj swoją parę – Uczestnicy siadają na rozstawionych na obwodzie koła krzesłach. Tylko 1 krzesło jest puste. W pierwszej części zabawy na krzesłach siedzą chłopcy, natomiast dziewczynki stoją tuż za nimi. Jedna z osób nie ma pary (krzesło, za którym stoi, jest puste). Zadaniem tej osoby jest mrugnięcie okiem do jednej z osób siedzących na krześle, a ta powinna jak najszybciej spróbować się przemieścić na wolne krzesło. Osoba stojąca z tyłu stara się zatrzymać ją na swoim krześle, jeśli jej się to nie uda, przejmuje rolę osoby mrugającej. W II części zabawy osoby stojące zamieniają się miejscami siedzącymi.

Ludzie do ludzi – Wszyscy uczestnicy zabawy, chodzą parami po sali. Prowadzący zabawę woła: "plecy do pleców" – wszyscy opierają się ze swoim partnerem plecami (inne polecenia

np. nos do nosa, łokieć do łokcia). Kiedy padnie polecenie "ludzie do ludzi" wszyscy zmieniają swoich partnerów, tworzą nowe pary.

Kichanie słoni – prowadzący dzieli uczestników na grupy, których zadaniem jest wykonanie na komendę głośno i szybko różnych dźwięków:

I gr. - aaaaaaaaa

II gr. – uuuuuuuu

III gr. – kkkkkkkk

IV gr. – ooooooo

Imię, gest – uczestnicy stoją w kole, pierwsze dziecko wymienia swoje imię i wykonuje przy tym gest. Kolejna osoba powtarza imię i gest swojego sąsiada oraz dodaje do tego swoje imię i swój gest. Zadanie staje się trudniejsze dla każdego kolejnego gracza. Ostatnia osoba podaje imiona i gesty wszystkich osób stojących w kole.

Chwalony – wszyscy uczestnicy siedzą w kole W środku koła siedzi jedno dziecko. Wszyscy uczestnicy starają się powiedzieć po jednym miłym zdaniu na jego temat.

Arka Noego - ze stołów, krzesel, koców i innych materiałów uczestnicy budują arkę, następnie ustalają między sobą, jakie zwierzęta mają wsiąść do arki. Nazwę tych zwierząt zapisują na dwóch karteczkach. Każdy losuje jedną karteczkę i próbuje przedstawić w formie pantomimy zanotowane tam zwierze. Każde zwierze występuje 2x, zaczyna się więc poszukiwanie partnerów. Kiedy dwa zwierzęta się już odnajdą, wtedy udają się do arki. Noe sprawdza ich kartki, jeśli wszystko się zgadza wpuszcza je do środka.

Pomnik – jedno dziecko stoi na krześle lub stoliku. Pozostałe dzieci biegają dowolnie po całej sali. Na sygnał, uczestnicy przybierają pozę zaproponowaną przez stojące wyżej dziecko.

3.ZABAWY Z UŻYCIEM REKWIZYTU:

Instrumenty – dzieci siedzą dowolnie. Na hasło: "orkiestra", każde dziecko składa swoje krzesło lub ustawia w jakikolwiek sposób – tworząc wymyślony przez siebie instrument. Wszyscy "grają", wydając dźwięki właściwe dla swojego instrumentu.

Animowanie skarpetki - palec wskazujący i środkowy podtrzymują czuprynę i czoło, kciuk i palec serdeczny to usta.

Animowanie rękawiczki – palec wskazujący i środkowy to oczy, kciuk, serdeczny i mały to usta.

Taniec z miotłą – dzieci stoją w kole, chętny uczestnik tańczy z miotłą w środku koła, potem następuje zmiana partnera. Warianty: taniec ze swetrem, sukienką itp.

Teatr balonów – dla każdego uczestnika potrzebujemy po jednym balonie i szczotce (może być kij). Na napompowanym balonie dzieci rysują twarz. Przy pomocy taśmy klejącej można przykleić kilka kawałków wełny albo pasków papieru jako włosy. Następnie balon zostaje przymocowany do kija bądź szczotki. Można założyć takiej kukle sweter lub koszulę. Tak przygotowanymi kukłami bawimy się w teatr.

Teatr pudełek po zapałkach – każdy otrzymuje puste pudełko po zapałkach. Jego wewnętrzna część wysuwa się do połowy – będzie to głowa lalki. Na jej dnie dzieci malują twarz i włosy. Lalki te zakładane są na palec wskazujący.

4.ZABAWY SŁUŻĄCE BUDOWANIU SCENOGRAFII:

Tkanina – dzieci dzielą się na grupy. Każda grupa dostaje dużą płachtę materiału. Instruktor podaje hasło, np. tafła lodu, dzieci tworzą z materiału powierzchnię jeziora, poczym sprawdzają wytrzymałość lodu, ostrożnie na niego wchodzą itp.

Gazeta:

Kulki śniegu – uczestnicy tworzą z gazet kule, którymi doskonale można się obrzucać.

Parawan – dzieci trzymają gazety przed sobą w wyciągniętych rękach tak jakby je czytały. Każde opuszczenie gazety sygnalizuje chęć włączenia się, np. do rozmowy.

Wydzieranie portretu – jedna osoba siada profilem do drugiej, ta zaś próbuje ten profil wydrzeć z gazety.

Drabina rozstawna – przedmiot ten, może być wykorzystywany na wiele sposobów:

- najwyższe szczeble – strych, niebo, mieszkanie na wysokim piętrze, gniazdo, szczyt góry,
- środkowe szczeble – trzepak, okręt, balkon,
- między szczeblami – dom, namiot, w jaskini,
- dwie drabiny – las, góry,
- dwie drabiny i deska – deska leżąca poziomo na szczeblach jednej i drugiej drabiny łączy je tworząc: ladę, trzepak, scenę, zamek.

„ETIUDY PANTOMIMICZNE”

1.Pokaż, co widzisz?

Dzieci losują obrazki, na których przedstawione są różne czynności, np. podlewanie kwiatów, czytanie książki, pranie ręczne, gra w piłkę, odkurzanie, rozmowa przez telefon, nawlekanie koralików na nitkę, gotowanie, mycie zębów itp. Zadaniem dziecka jest pokazać ruchem, gestem, mimiką czynność przedstawioną na obrazku. Warunkiem pokazania czynności jest uniesiona dłoń dziecka, które jest gotowe.

2.Maski

Dzieci podzielone na zespoły siadają w dowolnym miejscu w sali. Nauczyciel podchodzi do każdego zespołu i umawia się, jaki rodzaj uczucia, emocji będą pokazywać za pomocą mimiki i gestów:

Pokaż, że jesteś wesoły, smutny, zamyślony, przestraszony, zdziwiony. Zadaniem pozostałych dzieci jest odgadnięcie jaki rodzaj emocji przedstawia dany zespół.

3.Co można pomyśleć?

Dzieci siedzą na krzesłkach w półkolu. Nauczycielka zadaje pytanie każdemu dziecku z osobna:

Powiedz o czym mógł myśleć Czerwony Kapturek, idąc polną dróżką do babci?

4.Scenka improwizowana

Dzieci wybierają baśń oraz scenkę, którą chcą odegrać. Sporządzając scenariusz wybierają spośród siebie osoby, które wezmą udział w przedstawieniu, stroje lub ich elementy i rekwizyty.

Zadaniem dzieci jest wcielenie się w postać, przedmiot i odegranie własnymi słowami, gestami, mimiką roli w przedstawionej sytuacji. Dzieci angażują w to całe swoje siły umiejętności i możliwości. Rzeczą istotną jest to, że w zabawie biorą udział wszystkie dzieci.

Proponuję jeszcze kilka ćwiczeń, które można wykorzystać podczas zajęć teatralnych:

Marsz na punkt

Celami tego ćwiczenia jest wycucie i przestrzeni, koncentracja uwagi.

Do ćwiczenia wyznaczona zostaje określona płaszczyzna o dowolnym kształcie i powierzchni. Grupa ustawia się po obwodzie płaszczyzny. Każdy uczestnik ćwiczenia obiera sobie w obrębie wydzielonej płaszczyzny punkt, do którego wyruszy na określony sygnał. Dzieci jednocześnie maszerują do wybranego przez siebie celu po linii prostej. Nie mogą odrywać wzroku od obranego punktu, nie mogą się też zderzyć, czy ocierać się o siebie.

Ćwiczenia wykonuje się w różnym tempie zaczynając od wolnego, kończąc na szybkim. Stopniowo ogranicza się też przestrzeń.

Ufam partnerowi

Cele: budowanie wzajemnego zaufania. Uczniowie stoją parami i zwróceniem są twarzami w tę samą stronę, z tym, że jeden stoi przed drugim. Stojący z przodu pada do tyłu i daje się złapać osobie stojącej za nim.

Ograniczony język

Cele: rozwijanie wyobraźni i komunikowania się.

Nauczyciel zwraca się do grupy: -Jestem potężną czarownicą, za dużo mówicie, odbieram wam prawo mówienia. Jednak jestem wspaniałomyślna i pozwalam wam zostawić sobie cztery wybrane przez was słowa. Napiszcie je na kartce. Dobierzcie się parami i spróbujcie porozumieć się z drugą osobą używając- ty swoich, ona swoich czterech słów.

Razem głośniej

Cele: uwalnianie napięcia emocjonalnego, rozgrzewka, budowanie zaufania.

Grupa kuca razem. Prowadzący zaczyna mrużyć, a dzieci mu wtórują stopniowo podnosząc głos. Na koniec wszyscy wyskakują do góry głośno krzyżąc razem.

Posłuchaj mnie

Cele: budowanie zdrowych relacji z ludźmi, wdrażanie do samooceny.

Jedna z osób w parze ma zaciśnięte pięści, druga używając słów próbuje ją przekonać, aby je otworzyła. Osoba otwiera tylko wtedy, gdy czuje, że została przekonana.

Warianty: zwinięty w kłębek, trzymający jakiś przedmiot, leżący itp.

Mistrz i uczniowie

Cele: samoświadomość, ćwiczenie ekspresji, wprowadzenie do ćwiczeń ruchowych.

Uczniowie stoją w kręgu. Wybrany uczeń wchodzi do środka i chodzi dookoła. Na określony sygnał zatrzymuje się. Grupa próbuje określić cechy charakterystyczne poruszania się danego ucznia, następnie próbuje go naśladować. Dzieci mają za zadanie wczuć się w daną osobę.

Niezidentyfikowana maszyna

Cele: koncentracja, techniki mimiczne.

Pierwsza osoba wstaje i wykonuje jakiś ruch, który stale powtarza. Obok niej staje następna i wykonuje swój ruch, i tak dalej...

Trzy emocje

Cele: rozwój relacji interpersonalnych, komunikacja, rozwój społeczny.

Grupa wybiera lub układa historyjkę, która posłuży za temat do improwizacji. Następnie dostaje lub wymyśla trzy uczucia, które musi włączyć do swojej opowieści tak, że historia zaczyna się od pierwszego, przechodzi przez drugie, kończy się na trzecim, np. zmartwienie-panika-ulga.

Nakręcane zabawki

Cele: koncentracja, ruch, improwizacja.

Każdy z uczestników staje się zabawką, która porusza się dopóki jest nakręcona. Prowadzący określa czas jednej sekwencji.

Bibliografia:

1. Broda I., Od przedszkolaka do pierwszaka, program wychowania przedszkolnego, WSiP, Zawiercie 2009.
2. Cybulska – Piskorek J., Twórczość plastyczna dziecka w wieku przedszkolnym, WSiP, Warszawa 1976.
3. Daszyńska M., Malarskie techniki dekoracyjne, WSiP Warszawa, 1992.
4. Foltys M., Sztuka plastyczna w wychowaniu przedszkolnym, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1967.
5. Gutfeld M., Instytut Kształcenia Nauczycieli w Warszawie, Zeszyty Przedmiotowo-metodyczne Plastyka, Toruń 1988.
6. Jąder M., Techniki plastyczne rozwijające wyobraźnię, Wyd. Impuls, Kraków 2005.
7. Kalbarczyk A., Kolorowe szybki czyli jak małym dzieciom mówić o sztuce, Wyd. Impuls, Kraków 2007.
8. Karolak W., Rysunek w arteterapii, WSiP, Łódź 2005.
9. Krauze-Sikorska H., Edukacja przez sztukę o edukacyjnych wartościach artystycznej twórczości dziecka, Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2006.
10. Kwiatkowska M. Irena (red.), Podstawy pedagogiki przedszkolnej, WSiP, Warszawa 1988.
11. Misiurska A., Kalendarz plastyczny w przedszkolu, WSiP, Warszawa 1993.
12. Natorff A., Wasiluk Krystyna, Wychowanie plastyczne w przedszkolu, WSiP, Warszawa 1990.

13. Stańko-Kaczmarek M., Arteterapia i warsztaty edukacji twórczej, Wyd. Difin, Warszawa 2013.

Strony internetowe:

pl.wikipedia.org/wiki/Quilling (pobrane: 26.02.2014)

<http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/frotaz;3902913.html> (pobrane: 26.02.2014)

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Malarstwo>(pobrane: 26.02.2014)

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Technika> (pobrane: 26.02.2014)

<http://sjp.pwn.pl/sjp/technika;2577685.html> (pobrane: 26.02.2014)